

Ewa Szadzińska

"Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy: nauka i edukacja w uniwersytecie XXI wieku", Kazimierz Denek, Poznań 2011 : [recenzja]

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 21, 185-187

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kazimierz Denek, *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy. Nauka i edukacja w uniwersytecie XXI wieku*, Wyd. Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji im. Mieszka I, Poznań 2011, ss. 296

Wprowadzane w naszym kraju zmiany funkcjonowania szkolnictwa wyższego wywołują ożywione dyskusje w środowisku akademickim. Ważna jest w nich argumentacja wykorzystywana do prezentowania własnego stanowiska i potrzebna do zrozumienia racji oponenta. Usytuowanie w takim nurcie myślenia książki Kazimierza Denka *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy. Nauka i edukacja w uniwersytecie XXI wieku* jest bardzo ważnym źródłem poznania stosownych argumentów.

Przedstawiana publikacja jest pierwszą z trzyczęściowej pracy o funkcjonowaniu uczelni wyższych przygotowanej przez Kazimierza Denka. W tym tomie autor przede wszystkim skoncentrował się na problematyce uniwersyteckiej.

W strukturze pracy oprócz zasadniczych części: wstępu, dwunastu rozdziałów, zakończenia, zamieszczono przedmowę i notę o autorze. Wykorzystano teksty opublikowane w czasopismach oraz pracach zbiorowych w latach 1957–2010. Taka konstrukcja pracy pozwala na studiowanie każdej jej części jako niezależnej całości, a równocześnie traktowanie ich jako dopełniających się zakresów całościowego ujęcia zagadnienia.

W treści pracy można wyróżnić dwa wątki odczytania argumentacji istotnych dla podejmowania decyzji. Pierwszy odnosi się do przekonań autora pracy, drugi do zakresu wiadomości o kluczowych zagadnieniach funkcjonowania szkolnictwa wyższego w Polsce.

W pierwszej części pracy, w „Przedmowie”, jej autor Andrzej Radziejewicz-Winnicki z należytą atencją przedstawia dokonania naukowe oraz wartość refleksji Kazimierza Denka o nauce i edukacji w uniwersytecie. Osobiste intencje autora pracy decydujące o jej przygotowaniu są przedstawione we „Wstępie”, natomiast przekonania autora o znaczeniu roli wartości, jakości procesu kształcenia i jego efektywności występują w poszczególnych rozdziałach książki. W ostatniej części książki,

w „Nocie o autorze”, przedstawiono istotne informacje o pracy zawodowej profesora Kazimierza Denka.

Rekonstrukcja argumentów przedstawianych przez autora wskazuje na konieczność zapewnienia warunków dla istnienia logosu i etosu uniwersytetu. Powinny przyjąć taką postać, by zapewnić zdobywanie wiedzy o współczesności i przyszłości oraz przygotować do szerokiego myślenia (*universitas*). Głównym celem działań podejmowanych w uniwersytecie jest poszukiwanie prawdy, a nie opanowanie wiedzy i jej operatywność. Takie stanowisko autora książki istnieje w szerokim spektrum zagadnień przedstawianych w kolejnych rozdziałach.

Układ treści w rozdziałach nie ma charakteru systematycznego, lecz jest problemowy. Przedstawione ogólne problemy odnoszą się do szerokiego społecznego kontekstu istnienia uniwersytetu, a szczegółowe wiążą się z jego funkcjonowaniem współcześnie oraz w przyszłości.

Kształt uniwersytetu w XXI wieku jest przedstawiany w kontekście budowania społeczeństwa wiedzy. Sprostanie potrzebom życia w takim społeczeństwie wymaga optymalizacji kształcenia przez zapewnienie silniejszych powiązań z badaniami naukowymi oraz współdziałania z gospodarką. Zasadniczy tok przemian uniwersytetu powinien uwzględniać jego konstytutywne cechy: autonomię, różnorodność, uprawianie nauki, związek badań z dydaktyką. Równocześnie konieczne jest opracowanie takich strategii funkcjonowania uniwersytetu, aby nawiązywanie współpracy z gospodarką i nowe zasady finansowania nie podważały tychże cech.

Wielokrotnie autor podkreśla znaczenie wartości dla stanowienia autonomii uniwersytetu. Warto dokładnie zapoznać się z rolą wartości i przyczynami wzrostu zainteresowania nimi, ponieważ we współczesnej kulturze „płynnej nowoczesności”, analizowanej choćby przez Zygmunta Baumana, nie istnieje nic stałego, wszystko jest nieustannie modernizowane i podporządkowane zaspokajaniu potrzeb indywidualnych. Otwierają się nowe obszary poszukiwań badawczych nad uznawaniem wartości przez jednostkę w szkole wyższej.

W wielu częściach pracy przedstawiane są zagadnienia efektywności oraz jakości kształcenia. Każde z nich jest opisywane w podwójnej roli. Raz jako przedmiot poznania, przez wskazywanie jego zasadniczych atrybutów w edukacji szkoły wyższej, a następnie jako czynnika decydującego o występowaniu innego zjawiska (od jakości kształcenia zależy jego efektywność). Taki stan rzeczy wynika z braku wystarczających argumentów, niewystarczającej ilości i jakości badań empirycznych uzasadniających charakter powiązań między zjawiskami (jakość kształcenia, efektywność).

Powinności uniwersytetu są konfrontowane z wytycznymi Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego oraz Europejskiej Przestrzeni, a także z dokumentami krajowymi i zagranicznymi, które wyznaczają strategię rozwoju (m.in. Narodowy Program Foresight Polska 2020, Raport Polska 2030, Wyzwania rozwojowe, Memorandum on lifelong learning).

Przedstawiane wyzwania oraz zagrożenia dla nauki i edukacji w szkołach wyższych są opatrzone istotnym zastrzeżeniem, co do kierunku myślenia o nich. W prognozowaniu przyszłości opieramy się na projekcji zmian demograficznych oraz społeczno-ekonomicznych, a bardziej sensowne jest koncentrowanie się na uczestnikach procesu oraz celach i zadaniach.

Należy zgodzić się ze stwierdzeniem, że napięcie między egalitarnością a powszechnością studiowania jest wyzwaniem dla wypracowania nowego modelu relacji: student – nauczyciel akademicki. Trudno realizować partnerski dialog podczas kształcenia ukierunkowanego na nabywanie kompetencji przez studenta. Nie jest już ważna jedność czasu, miejsca i osób, ponieważ za cenne są uznawane inne formy kształcenia, np. kształcenie na odległość, a to otwiera przestrzeń dla korzystania z nowych technologii i nowej formuły relacji międzyludzkich.

W studiowaniu omawianej pracy (pojmowanej jako całość) potrzebne jest duże zdyscyplinowanie, aby dostrzec i skonstruować obraz wielowymiarowego charakteru nauki i edukacji w szkole wyższej. Każdy z rozdziałów jest samodzielną częścią, dlatego wielokrotnie przeplatają się i powtarzają podobne wątki, zagadnienia. Docenić należy ogromną erudycję autora publikacji – mimo powtórzeń treści, w pracy tylko sporadycznie występują powtórzenia pozycji bibliograficznych.

Wielokierunkowe poszukiwania autora tekstu i bardzo szerokie spektrum przedstawianych zagadnień pozwala na jej wykorzystanie jako materiału źródłowego do studiowania na wielu przedmiotach z pedagogiki takich jak: pedagogika szkoły wyższej, dydaktyka, socjologia oświaty i szkolnictwa wyższego.

Dla badaczy z zakresu pedagogiki praca może stanowić dobre źródło wiedzy na temat myślenia o uniwersytecie. Dla osób rozpoczynających poszukiwania badawcze jest bardzo dobrym wprowadzeniem w bogatą problematykę i literaturę przedmiotu.

Ewa Szadzińska (Katowice)